

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સ્ટેટ ઓફ એમ.પી.
વિ.
નાજબ ખાન અને અન્ય.
(ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૦૯ વર્ષ ૨૦૧૩)
જુલાઈ ૦૧, ૨૦૧૩

[પી. સથાસિવમ અને એમ.વાય. ઇકબાલ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સજા/સજા નિર્ધારણ – ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કલમ ૩૨૬/૩૪ આઈપીસી હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવેલ – ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લાદવામાં આવેલ ૩ વર્ષની સખત કેદની સજા હાઈકોર્ટ દ્વારા ઘટાડીને અગાઉ ભોગવેલા સમય એટલે કે ૧૪ દિવસની સજા કરવામાં આવી – અપીલ પર, કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ઈજ્જતોની ગંભીર પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને, હાઈકોર્ટ અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી સજા ઘટાડવા માટે ન્યાયસંગત નહોતી

કેસના તથ્યો અને સંજોગો, ગુનાનું સ્વરૂપ, આયોજન અને ગુનો આચરવાની રીત, હેતુ, આરોપીનું વર્તન, હથિયારોનું સ્વરૂપ અને અન્ય તમામ સંબંધિત સંજોગો સજા લાદતી વખતે સુસંગત છે – યોગ્ય સજા ફટકારવી અને બિનજરૂરી સહાનુભૂતિ ન બતાવવી એ કોર્ટની ફરજ છે – ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજા પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવી – પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ – કલમ ૩૨૬/૩૪.

ત્રણ અપીલકર્તા-આરોપીઓ અન્ય સહ-આરોપી 'એમ' સાથે મળીને કલમ ૩૦૭, ૩૪૧ અને ૩૨૬ આઈપીસી હેઠળ આરોપી હતા. સહ-આરોપી 'એમ' સામેની કાર્યવાહી હાઇકોર્ટ દ્વારા સ્ટે કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ દરમિયાન, પક્ષકારો વચ્ચેના સમાધાનને ધ્યાનમાં રાખીને, અપીલકર્તા-આરોપીઓને કલમ ૩૪૧ આઈપીસી હેઠળ નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટે તેમને કલમ ૩૨૬/૩૪ આઈપીસી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા અને તેમને ૩ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી અને ડિફોલ્ટ ક્લોઝ સાથે દરેકને રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ ફટકાર્યો. અપીલમાં, અપીલકર્તા આરોપીઓએ તેમની દોષિત સાબિત થવાને આહ્વાન આપ્યું ન હતું, પરંતુ તેમની સજા ઘટાડવા માટે અરજ કરી હતી. હાઇકોર્ટે, તેમની દોષિત સાબિત થવાને પુષ્ટિ આપી અને તેમની સજા અગાઉ ભોગવેલા સમય એટલે કે ૧૪ દિવસ સુધી ઘટાડી દીધી. તેથી રાજ્ય દ્વારા વર્તમાન અપીલ. અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ૧. તે કાયદો સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે સજા આરોપી દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને અદાલતોએ આરોપી વ્યક્તિઓ સાથે અયોગ્ય સહાનુભૂતિ બતાવવી જોઈએ નહીં. સજા પ્રણાલીના અમલમાં, કાયદાએ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ પર આધારિત સુધારણા મશીનરી અથવા બચાવ અપનાવવો જોઈએ. દરેક કેસમાં તથ્યો અને આપેલા સંજોગો, ગુનાનું સ્વરૂપ, જે રીતે તેનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું અને આચરવામાં આવ્યું હતું, ગુનો આચરવાનો હેતુ, આરોપીનું વર્તન, વપરાયેલા હથિયારોનું સ્વરૂપ અને અન્ય તમામ સંબંધિત સંજોગો એ સુસંગત તથ્યો છે જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરશે. અપૂરતી સજા લાદવા માટેની અયોગ્ય સહાનુભૂતિ ન્યાય પ્રણાલીને વધુ નુકસાન પહોંચાડશે જેથી કાયદાની અસરકારકતામાં જાહેર વિશ્વાસને નબળો પાડવામાં આવે. ગુનાના સ્વરૂપ અને તે જે રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અથવા આચરવામાં આવ્યો હતો તેને

ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા આપવી એ દરેક કોર્ટની ફરજ છે. યોગ્ય સજા લાદવાનું વિચારતી વખતે અદાલતોએ માત્ર ગુનાના ભોગ બનનારના અધિકારો જ નહીં પરંતુ મોટાભાગના સમાજને પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. [પેરા ૯ અને ૧૫] [૩૦૭-ડી; ૩૦૮-બી-ઈ; ૩૧૧-બી-સી]

શૈલેષ જશવંતભાઈ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય (૨૦૦૬) ૨ એસસીસી ૩૫૭; ૨૦૦૬ (૧) એસસીઆર ૪૭૭; અહેમદ હુસેન વાલી મોહમ્મદ સૈયદ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત ૨૦૦૯ (૮) એસસીઆર ૭૧૯: (૨૦૦૯) ૭ એસસીસી ૨૫૪; જમીલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ (૨૦૧૦) ૧૨ એસસીસી ૫૩૨: ૨૦૦૯ (૧૫) એસસીઆર ૭૧૨; ગુરુ બસવરાજ ઉર્ફે બેન્ને સેત્તપ્પા વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક (૨૦૧૨) ૮ એસસીસી ૭૩૪: ૨૦૧૨ (૮) એસસીઆર ૧૮૯; ગોપાલ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તરાખંડ જેટી ૨૦૧૩ (૩) એસસી ૪૪૪; હઝારા સિંહ વિ. રાજ કુમાર અને અન્ય ૨૦૧૩ (૬) સ્કેલ ૧૪૨ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨. ફરિયાદીના શરીર પરની ઇજાઓની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં લેતા, જેના કારણે તે ૨૯ દિવસ સુધી હોસ્પિટલમાં રહ્યો હતો, હાઈકોર્ટ તેના માટે કોઈ સ્વીકાર્ય અને વિશેષ કારણ સોંપ્યા વિના અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી સજા ઘટાડવા માટે ન્યાયસંગત નહોતી. હાઈકોર્ટ એ ડૉક્ટરના અભિપ્રાયની પણ નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી કે પહોંચેલ ઇજાઓ ફરિયાદીના જીવન માટે જોખમ ઊભું કરી શકી હોત. જોકે બંને પક્ષકારોએ સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે સમાધાન કર્યું છે, કલમ ૩૨૬ હેઠળનો આરોપી ગુનો નોન-કમ્પાઉન્ડેબલ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઇજાઓની ગંભીર પ્રકૃતિના પ્રકાશમાં અને દોષિત ઠરાવવા સામે કોઈ પડકાર ન હોવાને કારણે, હાઈકોર્ટ સજાને અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી ઘટાડવા માટે ન્યાયસંગત નથી. તદ્દનુસાર, હાઈકોર્ટનો હુકમ બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સામાવાળાઓને લાદવામાં આવેલી સજા પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. [પેરા ૮, ૧૬ અને ૧૭] [૩૦૭-બી-સી; ૩૧૧-સી-ઈ]

કેસ કાયદો સંદર્ભ:

૨૦૦૬ (૧) એસસીઆર ૪૭૭ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૯
(૨૦૦૯) ૭ એસસીસી ૨૫૪ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૦
૨૦૦૯ (૧૫) એસસીઆર ૭૧૨ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૧
૨૦૧૨ (૮) એસસીઆર ૧૮૯ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૨
જેટી ૨૦૧૩ (૩) એસસી ૪૪૪ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૩
૨૦૧૩ (૬) સ્કેલ ૧૪૨ – સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો – પેરા ૧૪

ક્રિમિનલ અપેલેટ હુકમત: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૮૦૯ વર્ષ ૨૦૧૩.

ગ્વાલિયર ખાતેની મધ્યપ્રદેશ હાઇકોર્ટની ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૫૦ વર્ષ ૨૦૦૬ ના તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૧૧ ના ચુકાદો અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફે સી.ડી. સિંહ, અંશુમાન શ્રીવાસ્તવ, સાક્ષી કાકર.

સામાવાળા તરફે લખન સિંહ ચૌહાણ, અનિલ શ્રીવાસ્તવ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ પી. સથાસિવમ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

પી. સથાસિવમ, ન્યાયમૂર્તિ. ૧. રજા મંજૂર કરવામાં આવી.

૨. આ અપીલ મધ્યપ્રદેશ હાઇકોર્ટ, ગ્વાલિયર બેન્ચ દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૫૦ વર્ષ ૨૦૦૬ માં તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૧૧ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા અંતિમ ચુકાદો અને હુકમ સામે નિર્દેશિત છે જેના દ્વારા હાઇકોર્ટે દોષિત ઠરાવ જાળવી રાખીને અને તેમની સજા અગાઉ ભોગવેલા સમય (એટલે કે ૧૪ દિવસ) સુધી ઘટાડીને અહીંના સામાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરી હતી જ્યારે ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (ટૂંકમાં 'IPC') ની કલમ ૩૨૬ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૪ હેઠળ અહીંના સામાવાળાઓના દોષિત ઠરાવના સંબંધમાં સેશન્સ ટ્રાયલ નં. ૩૧૧ વર્ષ ૨૦૦૧ માં એડિશનલ સેશન્સ જજ-૧, ગુના (એમપી) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૮.૦૨.૨૦૦૬ ના નિર્ણયને સમર્થન આપ્યું હતું.

(એ) ૧૧.૦૮.૨૦૦૧ ના રોજ, સવારે, જ્યારે ફરિયાદી ફિદા હુસેનની બહેન મુલ્લો બાઈ સહ-આરોપી મોહબ્બતદિનના ખેતરમાંથી પસાર થઈ રહી હતી, તે સમયે, મોહબ્બતદિને તેને ગાળો આપી અને તેને તેના ખેતરમાંથી પસાર ન થવાનું કહ્યું. આ પરથી, મુલ્લો બાઈએ તેને ખાતરી આપી કે તે ભવિષ્યમાં તેના ખેતરમાંથી પસાર થશે નહીં.

તે જ દિવસે, સાંજે, આશરે ૭.૦૦ વાગ્યે, જ્યારે ફિદા હુસેન, અહેમદ હુસેન, ગુલાબુલ્લીન અને ગુલુ સાથે નવાબ નામના વ્યક્તિની દુકાને જઈ રહ્યો હતો, ત્યારે હેન્ડ પંપ નજીક તેમના રસ્તામાં, નાજબ ખાન અને મોહબ્બતદિન તેમના હાથમાં પાવડો લઈને અને ગની ખાન મુન્નવર અલી સાથે તેના હાથમાં દંડો (લાકડી) પકડીને સ્થળ પર આવ્યા અને ફિદા હુસેનને ઘેરી લીધા. ફિદા હુસેને ભાગવાનો પ્રયાસ કર્યો પરંતુ સફળ થઈ શક્યો નહીં અને મોહબ્બતદિને તેના પર પાવડાથી હુમલો કર્યો જેના કારણે તેને તેના ડાબા ખભા અને ડાબા હાથ નીચે ઈજા થઈ. તેને બચાવવા માટે, અન્ય વ્યક્તિઓ, એટલે કે, ગુલુ અને ગુલાબુલ્લીન, જેઓ ફિદા હુસેન સાથે હતા, તેઓ વચ્ચે પડ્યા. ફિદા હુસેનને માર્યા પછી, આરોપીઓ સ્થળ પરથી નાસી ગયા. ત્યારબાદ, ફિદા હુસેન રાધોગઢ પોલીસ સ્ટેશન ગયો અને એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી જે ક્રાઈમ નં. ૨૪૮ વર્ષ ૨૦૦૧ તરીકે નોંધવામાં આવી.

(બી) તપાસ દરમિયાન, ૨૨.૦૮.૨૦૧૧ ના રોજ, નાજબ ખાનની ધરપકડ કરવામાં આવી અને ગની ખાન અને મુન્નવર અલીની ૧૦.૦૮.૨૦૦૧ ના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી. પોલીસે ઉપરોક્ત કૃત્ય આચરવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારો (પાવડા અને લાકડી) પણ રિકવર કરાવ્યા.

(સી) તપાસ પછી, અહીંના સામાવાળાઓ સામે કલમ ૩૦૭, ૩૪૧, ૩૨૬ સાથે વાંચેલી ૩૪ આઈપીસી હેઠળ ચાર્જશીટ ફાઈલ કરવામાં આવી અને કેસ ફર્સ્ટ એડિશનલ સેશન્સ જજ-૧, ગુના (એમપી) ની કોર્ટમાં કમિટ કરવામાં આવ્યો જે સેશન્સ ટ્રાયલ નં. ૩૧૧ વર્ષ ૨૦૦૧ તરીકે ક્રમાંકિત કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, આરોપી વ્યક્તિઓ/અહીંના સામાવાળાઓ ઉપરાંત,

મોહબ્બતદિન પર આઈપીસીની કલમ ૩૪૧ અને ૩૦૭ હેઠળ પણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો પરંતુ રિવિઝન નં. ૩૭૮ વર્ષ ૨૦૦૨ માં હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૧૧.૧૦.૨૦૦૨ ના હુકમ દ્વારા, તેની સામેની કાર્યવાહી સ્ટે કરવાનો અને બાકીના વ્યક્તિઓ એટલે કે અહીંના સામાવાળાઓ સામે ટ્રાયલ ચાલુ રાખવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. (ડી) ટ્રાયલ દરમિયાન, આરોપી વ્યક્તિઓ અને ફરિયાદી ફિદા હુસેન વચ્ચેના સમાધાન પર, આરોપી વ્યક્તિઓને આઈપીસીની કલમ ૩૪૧ હેઠળ નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. (ઈ) તારીખ ૦૮.૦૨.૨૦૦૬ ના હુકમ દ્વારા, એડિશનલ સેશન્સ જજે, અહીંના સામાવાળાઓને આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૨૬ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યા અને તેમને ત્રણ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી તેમજ દરેક પર રૂ. ૫૦૦/- નો દંડ ફટકાર્યો, ડિફેલ્ટ થવા પર, વધુ ૩ મહિનાની સખત કેદની સજા ભોગવવાની રહેશે. (એફ) ઉક્ત હુકમ સામે, સામાવાળાઓએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૫૦ વર્ષ ૨૦૦૬ તરીકે અપીલ કરી. હાઈકોર્ટે, વાદગ્રસ્ત ચુકાદો તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૧૧ દ્વારા, અહીંના સામાવાળાઓનો દોષિત ઠરાવ જાળવી રાખીને અપીલ આંશિક રીતે મંજૂર કરી અને તેમની સજા અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી ઘટાડી દીધી. (જી) ઉક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, રાજ્યએ વિશેષ રજા દ્વારા આ અપીલ દાખલ કરી છે.

જ. અપીલકર્તા-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ શ્રી સી.ડી. સિંહ અને સામાવાળા-આરોપીના વિદ્વાન વકીલ શ્રી લખન સિંહ ચૌહાણની દલીલો સાંભળી.

પ. આ અપીલમાં વિચારણા માટેનો એકમાત્ર મુદ્દો એ છે કે શું આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૨૬ હેઠળના દોષિત ઠરાવ માટે

કોઈ નક્કર કારણ આપ્યા વિના, સજા અગાઉ ભોગવેલા સમય એટલે કે ૧૪ દિવસ સુધી ઘટાડવા માટે હાઈકોર્ટ ન્યાયસંગત છે.

૬. હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તા-આરોપી સામાવાળાઓએ દોષિત ઠરાવને પડકાર્યો ન હતો પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજામાં ઘટાડો કરવાની જ અરજ કરી હતી તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, દોષિત ઠરાવ અંગેની વિગતો તપાસવાની જરૂર નથી. હકીકત એ છે કે આ વ્યક્તિઓને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આઈપીસીની કલમ ૩૪ સાથે વાંચેલી કલમ ૩૨૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા અને દરેકને રૂ. ૫૦૦/- ના દંડ સાથે ૩ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારવામાં આવી હતી.

૭. હાઈકોર્ટ સમક્ષ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ટ્રાયલ દરમિયાન તેઓ ૧૪ દિવસના સમયગાળા માટે કસ્ટડીમાં હતા અને ફરિયાદી દ્વારા ગુનાનું પહેલેથી જ સમાધાન થઈ ચૂક્યું છે અને અપીલ ૨૦૦૬ થી પેન્ડિંગ છે. હાઈકોર્ટે, ઉપરોક્ત પાસાઓની નોંધ લેતા, તેમની સજા અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી ઘટાડી દીધી.

૮. તે નિર્દેશ કરવાનું સંબંધિત છે કે એફઆઈઆર નોંધાયા પછી, ફરિયાદીને ડૉ. અનુપમ સિંહ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૯) દ્વારા કરવામાં આવેલી તબીબી તપાસ માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો અને તપાસ પછી, ડૉક્ટરને ફરિયાદીના શરીર પર નીચેની બે ઈજાઓ મળી હતી: "અ. ડાબા સ્કેપુલાથી ડાબા ખભાના સાંધા સુધી હાડકા સુધી લંબાયેલી ૧૫ ઇંચ લાંબી ઇન્સાઈઝ્ડ વૂડ જેમાં રક્તસ્ત્રાવ હાજર હતો. બ. ઇન્ટર સ્કેપુલા પર ૧ ઇંચ લાંબી ઇન્સાઈઝ્ડ વૂડ જેમાં રક્તસ્ત્રાવ હાજર હતો. ડૉક્ટરે એ પણ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઈજાઓ સખત અને તીક્ષ્ણ વસ્તુ દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને ગંભીર સ્વરૂપની હતી. ડૉક્ટરે એ પણ અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે ઉપરોક્ત ઈજાઓ ફરિયાદીના જીવન માટે જોખમ ઊભું કરી શકી હોત."

તે વધુ જોવાય છે કે ૧૩.૦૮.૨૦૧૧ ના રોજ, ફરિયાદીની છાતી અને ખભાના એક્સ-રેની તપાસ ડૉ. સીતારામ રઘુવંશી (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮) દ્વારા કરવામાં આવી હતી જેમણે ગ્લેનોઇડ કેવિટીથી વિસ્તરતા બે ટુકડાઓમાં વહેંચાયેલી ડાબા સ્કેપુલાના ફેક્ચરની સાથે ડાબા ખભાના સાંધાનું ડિસલોકેશન શોધી કાઢ્યું હતું. આવી ઇજાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, જેના કારણે ફરિયાદી ૨૯ દિવસ સુધી હોસ્પિટલમાં રહ્યો હતો, અમારો મત છે કે હાઇકોર્ટ તેના માટે કોઈ સ્વીકાર્ય અને વિશેષ કારણ સોંપ્યા વિના અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી સજા ઘટાડવા માટે ન્યાયસંગત નથી. હાઇકોર્ટ એ ડૉક્ટરના અભિપ્રાયની પણ નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી કે ઇજાઓ ફરિયાદીના જીવન માટે જોખમ ઊભું કરી શકી હોત.

૯. તે કાયદો સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે સજા આરોપી દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ હોવી જોઈએ અને અદાલતોએ આરોપી વ્યક્તિઓ સાથે અયોગ્ય સહાનુભૂતિ બતાવવી જોઈએ નહીં. આ કોર્ટે અસંખ્ય કેસોમાં અપરાધીઓની સજામાં અનુપાતની કેન્દ્રીય ભૂમિકા પર ભાર મૂક્યો છે. શૈલેષ જશવંતભાઈ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને અન્ય, (૨૦૦૬) ૨ એસસીસી ૩૫૯ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે લાદવામાં આવેલી સજા આચરવામાં આવેલા ગુનાના પ્રમાણમાં નથી, તેથી કાયદાની દૃષ્ટિએ ટકાવી શકાય તેમ નથી. તેમાં વધુમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૭. કાયદો સામાજિક હિતોનું નિયમન કરે છે, વિરોધાભાસી દાવાઓ અને માંગણીઓનો ન્યાય કરે છે. લોકોના વ્યક્તિઓ અને મિલકતની સુરક્ષા એ રાજ્યનું આવશ્યક કાર્ય છે. તે ફોજદારી કાયદાના સાધન દ્વારા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. નિઃશંકપણે, ત્યાં સાંસ્કૃતિક સંઘર્ષ છે જ્યાં જીવંત કાયદાએ નવા પડકારોનો જવાબ શોધવો જોઈએ અને પડકારોને પહોંચી વળવા માટે અદાલતોએ સજા પ્રણાલીને આકાર આપવી જરૂરી છે. કાયદાની અરાજકતા સામાજિક વ્યવસ્થાને નબળી પાડશે અને તેને ભગ્ન કરશે.

સમાજનું રક્ષણ અને ફોજદારી પ્રવૃત્તિને ડામી દેવી એ કાયદાનો ઉદ્દેશ્ય હોવો જોઈએ, જે યોગ્ય સજા લાદીને પ્રાપ્ત કરવો આવશ્યક છે. તેથી, "વ્યવસ્થા" ના શિખરના આધારશિલા તરીકે કાયદો સમાજનો સામનો કરતા પડકારોને મળવો જોઈએ. બદલાતા સમાજમાં કાયદામાં ફિડમેને જણાવ્યું હતું કે: "ફોજદારી કાયદાની સ્થિતિ હોવી જોઈએ તે પ્રમાણે ચાલુ રહે છે—સમાજની સામાજિક ચેતનાનું નિર્ણાયક પ્રતિબિંબ." તેથી, સજા પ્રણાલીના અમલમાં, કાયદાએ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ પર આધારિત સુધારણા મશીનરી અથવા બચાવ અપનાવવો જોઈએ. ચતુર મોડ્યુલેશન દ્વારા, સજા પ્રક્રિયા જ્યાં હોવી જોઈએ ત્યાં કડક હોવી જોઈએ, અને જ્યાં તે હોવી જરૂરી છે ત્યાં દયા સાથે ટેમ્પર્ડ હોવી જોઈએ. દરેક કેસમાં તથ્યો અને આપેલા સંજોગો, ગુનાનું સ્વરૂપ, જે રીતે તેનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું અને આચરવામાં આવ્યું હતું, ગુનો આચરવાનો હેતુ, આરોપીનું વર્તન, વપરાયેલા હથિયારોનું સ્વરૂપ અને અન્ય તમામ સંબંધિત સંજોગો એ સુસંગત તથ્યો છે જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરશે.

૮. તેથી, અપૂરતી સજા લાદવા માટેની અયોગ્ય સહાનુભૂતિ ન્યાય પ્રણાલીને વધુ નુકસાન પહોંચાડશે જેથી કાયદાની અસરકારકતામાં જાહેર વિશ્વાસને નબળો પાડવામાં આવે અને સમાજ આવા ગંભીર જોખમો હેઠળ લાંબા સમય સુધી ટકી શક્યો નથી. તેથી, ગુનાના સ્વરૂપ અને તે જે રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અથવા આચરવામાં આવ્યો હતો વગેરેને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા આપવી એ દરેક કોર્ટની ફરજ છે."

૧૦. આ સ્થિતિની પુનઃપુષ્ટિ આ કોર્ટની ત્રણ—ન્યાયાધીશની બેન્ચ દ્વારા અહેમદ હુસેન વાલી મોહમ્મદ સૈયદ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત,

(૨૦૦૯) ૭ એસસીસી રપજ માં કરવામાં આવી હતી, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:-

"૯૯..... યોગ્ય સજા આપવાનો ઉદ્દેશ્ય સમાજનું રક્ષણ કરવાનો અને યોગ્ય સજા લાદીને કાયદાના સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરતા અટકાવવાનો હોવો જોઈએ. એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે અદાલતો સજા પ્રણાલીનું સંચાલન કરશે જેથી એવી સજા લાદવામાં આવે, જે સમાજના અંતરાત્માને પ્રતિબિંબિત કરે અને સજા પ્રક્રિયા જ્યાં હોવી જોઈએ ત્યાં કડક હોવી જોઈએ. નજીવી સજા લાદીને અથવા આવા ગુનાઓના સંબંધમાં સમય જતાં માત્ર સહાનુભૂતિપૂર્ણ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવીને કોઈપણ ઉદાર વલણ લાંબા ગાળે પરિણામ મુજબ બિનઉત્પાદક હશે અને સમાજના હિતની વિરુદ્ધ હશે જેની સંભાળ રાખવાની જરૂર છે અને સજા પ્રણાલીમાં બિલ્ટ-ઇન ડિટર્સની સ્ટ્રિંગ દ્વારા મજબૂત બનાવવાની જરૂર છે.

૧૦૦. ન્યાયની માંગ છે કે અદાલતોએ ગુનાને અનુરૂપ સજા લાદવી જોઈએ જેથી અદાલતો ગુના પ્રત્યે જાહેર ઘૃણાને પ્રતિબિંબિત કરે. યોગ્ય સજા લાદવાનું વિચારતી વખતે અદાલતે માત્ર ગુનાના ભોગ બનનારના અધિકારો અને મોટાભાગના સમાજને ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ. જે ગુનો માત્ર વ્યક્તિગત પીડિત સામે જ નહીં પરંતુ સમાજ સામે પણ આચરવામાં આવ્યો છે કે જેમાં અપરાધી અને પીડિત બંને સંબંધિત છે, જો યોગ્ય સજા આપવામાં નહીં આવે તો અદાલત તેની ફરજ બજાવવામાં નિષ્ફળ જશે."

આ કેસમાં, કોર્ટ આગળ જણાવે છે કે માત્ર ગુનાની ડિગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા વિના સમય જતાં પસાર થવાને કારણે લાદવામાં આવેલી નજીવી સજા લાંબા ગાળે બિનઉત્પાદક અને સમાજના હિતની વિરુદ્ધ હશે.

૧૧. જમીલ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તર પ્રદેશ, (૨૦૧૦) ૧૨ એસસીસી ૫૩૨ માં, આ કોર્ટે એવું જણાવીને સિદ્ધાંતની પુનઃપુષ્ટિ કરી કે સજા યોગ્ય અને આચરવામાં આવેલા ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ હોવી જોઈએ. સજાની કલ્પના વિશે વાત કરતા, આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું: –

"૧૫. સજા પ્રણાલીના અમલમાં, કાયદાએ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ પર આધારિત સુધારણા મશીનરી અથવા બચાવ અપનાવવો જોઈએ. ચતુર મોડ્યુલેશન દ્વારા, સજા પ્રક્રિયા જ્યાં હોવી જોઈએ ત્યાં કડક હોવી જોઈએ, અને જ્યાં તે હોવી જરૂરી છે ત્યાં દયા સાથે ટેમ્પર્ડ હોવી જોઈએ. દરેક કેસમાં તથ્યો અને આપેલા સંજોગો, ગુનાનું સ્વરૂપ, જે રીતે તેનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું અને આચરવામાં આવ્યું હતું, ગુનો આચરવાનો હેતુ, આરોપીનું વર્તન, વપરાયેલા હથિયારોનું સ્વરૂપ અને અન્ય તમામ સંબંધિત સંજોગો એ સુસંગત તથ્યો છે જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરશે.

૧૬. ગુનાના સ્વરૂપ અને તે જે રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અથવા આચરવામાં આવ્યો હતો તેને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા આપવી એ દરેક કોર્ટની ફરજ છે. સજા આપતી અદાલતોએ સજાના પ્રશ્ન પર બેરિંગ ધરાવતા તમામ સંબંધિત તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં લેવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે અને ગુનાની ગંભીરતાને અનુરૂપ સજા લાદવા માટે આગળ વધવું જોઈએ."

૧૨. ગુરુ બસવરાજ ઉર્ફે બેન્ને સેતપ્પા વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક, (૨૦૧૨) ૮ એસસીસી ૭૩૪ માં, યોગ્ય સજાની કલ્પનાની ચર્ચા કરતી વખતે, આ કોર્ટે વ્યક્ત કર્યું કે:

"ગુનો આચરવા અને સામાજિક વ્યવસ્થા પર તેની અસરને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા લાદવામાં આવે તેની ખાતરી કરવી એ કોર્ટની ફરજ છે. ન્યાય માટેના સમૂહના પોકારને, જેમાં પૂરતી સજાનો સમાવેશ થાય છે, હળવાશથી અવગણવી શકાતી નથી."

૧૩. આ કોર્ટે, ગોપાલ સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તરાખંડ, જેટી ૨૦૧૩ (૩) એસસી ૪૪૪ માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:-

"૧૮. ન્યાયી સજા એ સમાજનો સમૂહ પોકાર છે. જ્યારે સમૂહ પોકારને મનમાં સર્વોચ્ચ રાખવાની હોય છે, તે જ સમયે ગુના અને સજા વચ્ચેના અનુપાતના સિદ્ધાંતને સંપૂર્ણપણે બાજુ પર રાખી શકાતો નથી. ન્યાયી સજાનો સિદ્ધાંત ફોજદારી ગુનાના સંબંધમાં સજાનો આધાર છે....."

૧૪. તાજેતરમાં, હઝારા સિંહ વિ. રાજ કુમાર અને અન્ય, ૨૦૧૩ (૬) સ્કેલ ૧૪૨ માં ઉપરોક્ત પ્રસ્તાવની પુનઃપુષ્ટિ કરવામાં આવી છે.

૧૫. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે પુનઃપુષ્ટિ કરીએ છીએ કે સજા પ્રણાલીના અમલમાં, કાયદાએ તથ્યાત્મક મેટ્રિક્સ પર આધારિત સુધારણા મશીનરી અથવા બચાવ અપનાવવો જોઈએ. દરેક કેસમાં તથ્યો અને આપેલા સંજોગો, ગુનાનું સ્વરૂપ, જે રીતે તેનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું અને આચરવામાં આવ્યું હતું, ગુનો આચરવાનો હેતુ, આરોપીનું વર્તન, વપરાયેલા હથિયારોનું સ્વરૂપ અને અન્ય તમામ સંબંધિત સંજોગો એ સુસંગત તથ્યો છે જે વિચારણાના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરશે. અમે એ પણ પુનઃપુષ્ટિ કરીએ છીએ કે અપૂરતી સજા લાદવા માટેની અયોગ્ય સહાનુભૂતિ ન્યાય પ્રણાલીને વધુ નુકસાન પહોંચાડશે જેથી કાયદાની અસરકારકતામાં જાહેર વિશ્વાસને નબળો પાડવામાં આવે. ગુનાના સ્વરૂપ અને તે જે રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અથવા આચરવામાં આવ્યો હતો તેને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા આપવી એ દરેક કોર્ટની ફરજ છે. યોગ્ય સજા લાદવાનું વિચારતી વખતે અદાલતોએ માત્ર ગુનાના

ભોગ બનનારના અધિકારો જ નહીં પરંતુ મોટાભાગના સમાજને પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ.

૧૬. જોકે એવું કહેવાય છે કે બંને પક્ષકારોએ સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે સમાધાન કર્યું છે, કલમ ૩૨૬ હેઠળનો આરોપી ગુનો નોન-કમ્પાઉન્ડેબલ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઇજાઓની ગંભીર પ્રકૃતિના પ્રકાશમાં અને દોષિત ઠરાવવા સામે કોઈ પડકાર ન હોવાને કારણે, અમારો મત છે કે હાઈકોર્ટ સજાને અગાઉ ભોગવેલા સમય સુધી ઘટાડવા માટે ન્યાયસંગત નથી.

૧૭. તદનુસાર, અમે હાઈકોર્ટનો હુકમ બાજુ પર રાખીએ છીએ અને અહીંના સામાવાળાઓને લાદવામાં આવેલી સજા પુનઃસ્થાપિત કરીએ છીએ. પરિણામે, રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને સામાવાળા-આરોપીઓને (A-૧ થી A-૩) આજથી ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર શરણાગતિ સ્વીકારવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે, જેમાં નિષ્ફળ જવાથી, ટ્રાયલ જજને સજાનો બાકીનો સમયગાળો ભોગવવા માટે તેમને જેલમાં મોકલવા માટે યોગ્ય પગલાં લેવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.